

Nekrológy a spomienky

Spomienka na RNDr. Kamilu Zahradníkovú, CSc.

Biele Vody krásne, Biele Vody smutné...

„Hoci je pekných spomienok na spoločné chvíle mnoho, veľmi ťažko sa hľadajú slová, ... Všetkých nás zaskočila a zarmútila správa o nepochopiteľnej smutnej bielovodskej udalosti. Prezeráme staré fotografie, pátrame v pamäti, spomíname..., ostáva zvlášťne prázdno. Botanika je opäť chudobnejšia o jednu z veľkých osobností.“

RNDr. Kamila Zahradníková, CSc., rod. Rošetská sa narodila 18. 2. 1929 v Trnave. Tu absolvovala základné školské a gymnaziálne vzdelávanie (1935 – 1943). V štúdiách pokračovala od r. 1948 na Prírodovedeckej fakulte Slovenskej univerzity v Bratislave, odbor prírodopis – zemepis, ktoré ukončila v r. 1952 s titulom RNDr. V roku 1955 sa vydala a prijala manželovo priezvisko Zahradníková. Jej životopisné dáta už boli publikované, publikovaná bola aj bibliografia, avšak niektoré miľníky jej profesionálnej cesty si môžeme osviežiť.

Po roku 1950 sa začala v Československu reorganizácia vysokoškolských a vedeckých pracovísk, čo prinieslo nové pracovné možnosti. V r. 1952 bola v Nitre novozriadená Vysoká škola poľnohospodárska. Po skončení svojich vysokoškolských štúdií práve tu dr. Zahradníková (vtedy Rošetská) nastúpila ako asistentka. Vzápätí v r. 1953 vznikajú prvé akademické pracoviská, a tým aj ďalšie zaujímavé možnosti profesionálneho uplatnenia. Mladá adeptka sa rozhodla uchádzať o miesto v Laboratóriu geobotaniky a floristiky novozaloženej Slovenskej akadémie vied a umení (SAVU) v Bratislave. Uspela a stala sa jednou z prvých odborníčok budúceho Botanického ústavu SAV. Vždy s pohnutím rozprávala o začiatkoch Akadémie, o skromných začiatkoch pracoviska, o eláne a pracovnom úsilí kolektívu, o svojich kolegoch, výskumných terénnych cestách.

Na Botanickom ústave, ktorý prešiel neskôr už pod Slovenskou akadémiou vied niekoľkými organizačnými zmenami nielen názvu, ale aj rozsahu pracovných zameraní, pracovala ako vedecká, neskôr ako samostatná vedecká pracovníčka; titul CSc. získala v r. 1962. Do r. 1980 pôsobila vo funkcii zástupcu vedúceho oddelenia doc. Jána Futáka. V r. 1990 odišla do dôchodku.

Počas svojho pracovného pôsobenia absolvovala viacero zahraničných služobných ciest. V r. 1954 v Inštytute Botaniky PAN v Krakove v Poľsku, r. 1956 v Číne (niekoľko pracovísk), r. 1964 v SIGMA v Montpellieri vo Francúzsku a viacero krátkodobých pracovných návštev (konzultácie, štúdium herbárov a i.) v Poľsku, Maďarsku, Rakúsku a v Česku, najmä v Prahe a Brne.

Celý profesionálny život venovala dr. Zahradníková botanike. Na Botanickom ústave SAV (nehľadiac na organizačné zmeny) pracovala nepretržite od r. 1953 do r. 1990. Podieľala sa na výskume kveteny Veľkej Fatry, Nízkyh Tatier, Kubínskej hole, na viacerých podunajských lokalitách ovplyvnených Dunajským vodným dielom... postupne sa viac špecializovala na taxonomicko-chorologické štúdie pre knižnú edíciu Flóra Slovenska. Bola účastníkom pamätného

stretnutia botanikov v Smoleniciach v r. 1954, ktoré sa považuje za začiatok prác na tejto významnej knižnej edícii. Podieľala sa na spracovaní mnohých druhov publikovaných v zväzkoch 3, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 5/1, 5/2, 5/4, ktoré vyšli pod edigou doc. Jána Futáka, neskôr dr. Lýdie Bertovej a dr. Kornélie Goliašovej.

Osobitne sa venovala výskytu niektorých druhov. Spolu s kolegyňou dr. Máriou Jasičovou spustili (1976) stredo európske sieťové mapovanie rastlinných taxónov na Slovensku. Tu využila spoluprácu s rakúskymi botanikmi prof. dr. Friedrichom Ehrendorferom a prof. dr. Haraldom Niklfeldom, ktorí boli priekopníkmi tejto metódy pre strednú Európu. Bola autorkou alebo spoluautorkou početných záverečných správ výskumných úloh štátneho plánu a iných projektov pracoviska, školiteľkou diplomantov a doktorandov, oponentkou mnohých diplomových a dizertačných prác, záverečných správ iných pracovísk, článkov a príspevkov.

Nemožno nespomenúť jej bohatý zbierkový materiál. Akademický herbár bol založený neskôr, keď sa upustilo od myšlienky odovzdávať zbery len do múzejných depozitov. Dr. Zahradníková stála pri vytváraní inštitucionálneho herbára SAV a bola doc. J. Futákovi veľmi nápomocná. Všetky jej zbery rastlín a semien sú v tomto herbári. Sú prevažne zo Slovenska, a to z najrôznejších kútov, dolín, vrchov, prevažne z lokalít, ktoré spracovávala podrobnejšie, alebo sa týkali druhov spracovávaných do Flóry Slovenska; vzácné sú zbery z pobytu vo Francúzsku a malá zbierka semien z Číny. Menšia časť herbárových zberov však ostala neurčená, chystala sa na to podľa svojich zápisníkov. Doc. Futákovi bola veľmi nápomocná nielen pri budovaní herbára, ale aj pri odštartovaní dokumentácie výskytu druhov. Realizovať túto myšlienku urýchlilo prevzatie archívneho botanického materiálu (týkajúceho sa Slovenska) od rodiny prof. Karla Domina, na ktorom sa podieľala aj dr. Zahradníková. Boli to dôležité piliere pri práci na Flóre Slovenska.

Za bohatú pracovnú činnosť jej udelili viaceré ocenenia, ako Pamätnú medailu SAV (1978), Zlatú pamätnú medailu SAV (1989) a za sprostredkovanie a rozvinutie spolupráce s poľskou botanickou obcou získala Szaferovu pamätnú medailu Instytutu botaniki PAN (Krakov, 1993).

Veľa elánu venovala aktivitám v Slovenskej botanickej spoločnosti, kde pôsobila vo viacerých funkciách – v r. 1962 – 1965 bola tajomníčkou, 1969 – 1971 členkou Hlavného výboru a 1993 – 1996 podpredsedníčkou; bola aktívnou účastníčkou viacerých zjazdov Spoločnosti. Za túto prácu získala niekoľko ocenení: Zaslúžilá členka SBS (1979), Holubyho pamätná medaila SBS (1986), Čestná členka SBS (1989).

Hoci dr. Zahradníková žila v Bratislave, začiatkom 70. rokov si s manželom zamilovali kraj pod Poľanou – malebné Biele Vody. Tu si svojpomocne opravili drevenicu zachovajúc charakter miestnej architektúry. Ranný svieži východ slnka, veľkolepý pohľad na Poľanu, koberec kvitnúcich lúk, vôňa jesenného sena, prvý srieň a sneh na lazoch im učarovali. Tu, v tomto kraji, obaja mali svoj raj, tu ich zastihol aj koniec životnej púte.

Dr. Kamila Zahradníková mala úctyhodný okruh priateľov doma i v zahraničí. Získala si ich vďaka komunikatívnosti, šarmu, tolerancii a láske k ľuďom. S úctou, ale aj so svojským humorom spomínala na kolegov s ktorými strávila veľa času či už na pracovisku, na rôznych poradách, obhajobách alebo v teréne. A tak nám, o niečo mladším, priblížila osobnosti, ktoré tvorili okruh slovenskej povojnovej botaniky – Oleg S. Grebenščikov, Milan Ružička, Ján Futák, Eugen Schidlay, Mária Jasičová, Ján Michalko, Jozef Májovský, Ľudovít Pastýrik, Katarína a Cypríán Paulechovci, Terézia a Eduard Krippelovci, Oľga a Karol Erdelski... Udržiavala priateľské kontakty s viacerými českými botanikmi, ako manželia Anna a Jindřich Chrtkovci, Slavomil Hejný. Z poľských botanikov to boli napríklad manželia Anna a Jan Kornašovci, Zofia Radwańska-Paryska, Adam Jasiewicz, veľmi si obľúbila manželov Halinu a Zbigniewa Mirekových. Dlhodobou udržiavala

kontakty s Rubenom Sutterom (švajčiarsky botanik, v tom čase asistent pracoviska v Montpellieri vo Francúzsku), Friedrichom Ehrendorferom (Viedeň, Rakúsko), Erichom Hüblom (Rakúsko) a ďalšími. Väčšina z nich sa na nás už pozerá z botanického neba, ale práve jej veľkou zásluhou sa na nich spomína doteraz nielen s úctou a obdivom, ale aj v súlade s danosťami a možnosťami doby, v ktorej pôsobili.

Okruh jej priateľov bol veľmi široký. Patrili do neho aj rodinní príslušníci botanických kolegov, susedia na Bielych Vodách, mnoho členov Slovenskej botanickej spoločnosti. Veľmi rada spomínala na terény s Dorkou (Dorota Brilllová-Suchá), s ktorou spoločne začínali pod vedením O. S. Grebenščikova. Na pracovisku si osobitne obľúbila Aničku Pákozdyovú, ktorá svojím láskavým a chápaným prístupom pomohla nielen jej, ale aj nám ostatným zvládnuť mnoho osobných problémov. Veľmi blízki jej boli bielovodskí Gombalovci, najmä Jolanka, ktorú mala veľmi rada. Nemožno nespomenúť jej priateľský vzťah k rodine doc. J. Futáka v jeho rodnej Turovej. Vždy, keď mala možnosť, zastavila sa v Turovej, zanesla na hrob pána docenta kytičku kvetov a navštívila rodinu Márie Kamiačovej (sestry doc. Futáka), kde bola veľmi srdečne vítaná.

Dr. Zahradníková udržiavala kontakty s kolegami a priateľmi aj po odchode do dôchodku. Jej návštevy na pracovisku boli vždy osviežením súčasnej rýchlej, uponáhľanej doby. Nedá mi nespomenúť diskusný večer o začiatkoch inštitucionálnej botaniky na Slovensku a Flóry Slovenska v rámci Študentského botanického klubu Sladké drievko. V priestoroch knižnice Katedry botaniky na Révovej ul. v Bratislave sa stretli v novembri r. 2000 tri generácie botanikov – študenti, doktorandi, pedagógovia i vedeckí pracovníci Katedry botaniky PríF UK, Botanického ústavu SAV a členov Slovenskej botanickej spoločnosti. V úvodnom slove predstavil dr. Zahradníkovú študentom dr. Š. Maglocký. A veru, všetci počúvali so zatajeným dychom, atmosféra prepojenia minulosti a súčasnosti bola neopakovateľná. Žiaden záujemca o históriu slovenskej botaniky ju neobišiel. Bola nielen pamätníčkou, ale aj bystrým pozorovateľom udalostí, čo využila pri sumarizovaní histórie Botanického ústavu v spolupráci s dr. Oľgou Erdelskou a dr. Otíliou Gašparikovou. Vo svojom domove v Bratislave, ale aj na Bielych Vodách, vždy s otvorenou náručou vítala ohlásené i neohlásené návštevy – bývalých kolegov, ich príbuzných, ale aj tých mladších, ochotných započúvať sa do histórie botaniky a spomínať. K vzácnym návštevm patrili Ehrendorferovci, Mirekovi, Mária O. Gorelova (Mášenka, dcéra O. S. Grebenščikova) s manželom Vladimírom a mnohí iní, medzi nimi aj my, mladší kolegovia.

Milovala prírodu, cesty do terénu absolvovala za pohody i nepohody, prešla takmer celé Slovensko – spočiatku skromne a pešo, vlakom i autobusom, až neskôr autom. Na výskumné a poznávacie cesty, kde atmosféru bádania a objavovania umocňovala kolegalita a priateľstvá, spomínala veľmi rada.

Zomrela na milovaných Bielych Vodách 9. mája 2016 vo veku 87 rokov, rozlúčka sa konala v krematóriu v Bratislave 24. júna 2016.

Spomíname s úctou a vďakou.

HELENA ŠIPOŠOVÁ a kol.

Biografia

Čiamporová, M., Jarolímek, I., Lizoň, P. (eds). 2003. Institute of Botany. Fifty Years of Scientific and Research Activity (1953–2003). Botanický ústav SAV, Bratislava.

Jasičová, M. 1979: Životné jubileum Dr. Kamily Zahradníkovej, CSc. *Biológia (Bratislava)* 34: 823–824.

Jurkovičová, V., Matisová, V., Marhold, K., Šipošová, H. 1998: Kto je kto v botanike na Slovensku,

p. 213–214. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 20, Príloha 1998/1. Slovenská botanická spoločnosť pri SAV & Botanický ústav SAV, Bratislava, pp. 217.

Míchalko, J. 1989: Životné jubileum Dr. Kamily Zahradníkovej, CSc. Biológia (Bratislava), 44: 477.

Šípošová, H., Ťavoda, O. 2004. RNDr. Kamila Zahradníková (rod. Rošetková) jubiluje. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 26: 229–230.

Iné: Archív Slovenskej akadémie vied, Bratislava, Archív Botanického ústavu SAV, vrátane kroník odd. taxonómie vyšších rastlín a Archívu Slovenskej botanickej spoločnosti pri SAV.

Podakovanie. Za cenné doplnky ďakujeme Ing. Michaelae Nováčkovej, rod. Zahradníkovej (dcére dr. Zahradníkovej) a RNDr. Ivanovi Hrabovcovi, CSc., za pomoc pri kompletizovaní bibliografických dokladov ďakujeme Ivete Gažiovej z knižnice BÚ SAV v Bratislave a Bc. Eve Beňovej zo SNK v Martine a za pomoc s herbárovými dokladmi Mgr. Tatiane Mihálikovej, kustódke Herbára SAV.

Poznámka: Záverečné správy a bibliografický materiál (publikácie, separáty článkov a i.), záverečné správy a iný pracovný materiál sú uložené v knižnici Botanického ústavu SAV.

Zo spomienok priateľov

S dr. Kamilou Záhradníkovou ma spájala záľuba v prírode a potešenie z práce, ktoré nás obe napájalo. Naše cesty sa stretli na prvej oponentúre mojej záverečnej správy v r. 1989. Jej povzbudivé ohodnotenie mojich vtedajších začiatkov štúdia k flóre mikroskopických húb mi dodali odvalu pokračovať v štúdiu a dnes verím, že to bola ona, ktorá ma vtedy povzbudila. Preto si vážim, že prijala ponuku a bola jednou z tých, ktorí uviedli moju knihu Flóra Slovenska X/2 v r. 2010 do rúk čitateľom.

Bližšie sme sa spoznali na exkurziách či už na Devínsku Kobylu resp. niekde v prekrásnej prírode nielen na slovenskej ale aj na rakúskej strane tohto vzácneho fytogeografického komplexu, ktorý sme navštívili spolu s doc. Vierou Ferákovou, prof. Erichom Hüblom a ďalšími kolegami. Boli to nezabudnuteľné stretnutia, ktoré nás vždy obohatili o nové odborné aj spoločenské zážitky.

V ostatných rokoch, keď sme obe stratili manželov, ktorí sa dobre poznali hlavne zo športovej činnosti, sme sa stretávali častejšie. Mala dobrú kondíciu a milovala pohyb. Preto sme veľa času trávil na spoločných vychádzkach na obľúbené lokality v našom bližšom či vzdialenejšom okolí. Spomienky na mladosť a spoločné záľuby nás veľmi zbližili a spomínali sme aj na časy, keď sa venovala vodnej turistike, vysokohorskej turistike, lyžovaniu... No nikdy sme neobišli bez povšimnutia okolitú flóru pri chodníku, aby sme si zopakovali, resp. zistili, čo si v určovaní musíme overiť. Už vopred sme sa tešili a plánovali novú prechádzku. Boli to vždy milé stretnutia, ktoré nás vzájomne naplnili a obohatili. Som jej za všetko veľmi povďačná.

KAMILA BACIGÁLOVÁ (Bratislava)

Ja mám na pani doktorku veľmi pekné spomienky, mala nás Blatničanov rada Máme na vždy rest – sľúbili sme jej, že keď nás príde pozrieť, vyvezieme ju na Kráľovu studňu, aby si ešte raz pozrela miesta, kde začínala. Žiaľ, už sme sa k tomu nedostali...

JÁN KLIMENT (Blatnica)

Veľa sme toho spolu prežili najmä v teréne – príhody vážne aj úsmevné. Obzvlášť si spomínam na jednu, ktorá sa stala pred rokmi (niekedy v 80. rokoch) pri terénnom výskume v Zádielskej doline v Slovenskom krase, kde sme s dr. Zahradníkovou sprevádzali dr. Halinu Piękoš z Krakova. Dohodli sme sa s našim vodičom, kde nás bude po skončení výskumu čakať. Po zvolenej trase dolinou sme, ako to už u botanikov býva, postupovali pomaly a k večeru (už sa stmievalo) sme sa ocitli na kopci Zádielskej plošiny. Pamätám si, že v diaľke pred nami bola silueta zrúcaniny Turnianskeho hradu a ja som začala mať obavy, že nestihneme dohovorený termín návratu včas. Veľmi rýchlo sa úplne zotmel, vôbec sme nevideli pred seba, a aby sme nenarazili na krík či strom, mávali sme pred sebou vreckami s rastlinami. Orientovali sme sa len podľa siluety hradu a reflektorov auta nášho vodiča, ktorý obiehal okolo pohoria krasu v nádeji, že sme niekde z plošiny zliezli. Nakoniec to všetko dobre dopadlo, vodič nás našiel na úpätí kopca a úplne vyčerpané nás v noci odviezol do hotela.

KORNÉLIA GOLIAŠOVÁ (Bratislava)

V r. 1980, v čase svojho študijného pobytu na Botanickom ústave SAV, som bola s dr. Zahradníkovou v teréne vo Vysokých Tatrách. Počasie krásne, priam lákalo do dolín. Naším cieľom bola dolina k vodopádu Skok. Keď sme sa spokojné vracali nadol, dr. Zahradníková si uvedomila, že nemá okuliare. Nevedeli sme si spomenúť, kde ich naposledy držala, snáď pri poslednom určovaní, čo bolo veru riadne ďaleko. Bifokálne okuliare boli vtedy veľká vzácnosť, priniesla si ich z Rakúska. Bezradne sme si sadli na kameň a chvíľu bez slova sedeli. Cesta hore do doliny by sa síce dala zvládnuť, ale už sa rýchlo stmievalo a my sme boli bez baterky. Obchádzali nás skupinky omeškaných, ponáhľajúcich sa turistov, nik z nich však na okuliare nenatrafil. Už skutočne za prítmnia schádzal dolu pán, ktorého sme nesmelo oslovili ako poslednú možnosť, či náhodou nevidel niekde zabudnuté okuliare. Siahol do vaku na košeli a potmehúdsky sa spýtal: „Nehľadáte snáď tieto?“ Tak to nám vyrazilo dych – pohľad na nás musel byť komický a s úľavou sme sa šetci rozosmiali.

HELENA ŠIPOŠOVÁ (Háj)

Horský vzduch

Dr. Sharma, hosť z univerzity v Lakhmí v Indii mal časť pobytu stráviť na Botanickom ústave ČSAV v Průhoniciach a časť na Botanickom ústave SAV v Bratislave. Dohodli sme sa, že kolegoví popri terénnych prácach ukážeme aj niečo zo slovenskej krajiny. Z Prahy ho za náš ústav priviezli manželia Holubovci (dr. Josef Holub a dr. Věra Jechová), tu sme sa k nim pripojili my, slovenská časť exkurzie Kamilka, Edko (dr. Zahradníková, náš šofér E. Mátuš) a ja. V mimoriadne horúcim lete sme vyrazili z Lučenca, odkiaľ sme podnikali jednodňové exkurzie do rozpálenej Fiľakovskej hornatiny. Nazad do Bratislavy sme sa vybrali cez Slovenské rudohorie, aby hosť videl aj zeleňšiu a sviežejšiu časť našej krajiny. Kamilka, duša pohostinná, pozvala celú spoločnosť na Biele Vody. Po ceste sme doplnili čo-to na osvieženie a čoskoro nás privítala mystická krásna miesta, ktorej čaru podľahol vari každý, kto tam zavítal. Na osvieženie sa podával „slovenský džús špeciál“ (džús výdatne dezinfikovaný rumom). Dr. Sharma, hind, teda striktný vegetarián a abstinent, nám po večeroch rozprával, že v cudzine sa prispôbuje konzumným zvyklostiam hostujúcej krajiny. Z páľavy bol riadne vysmädnutý a už mierne omámený nám povedal: „... horúčavu tu máte rovnakú ako v Indii, ale taký dobrý džús u nás nemáme“. Ubezpečili sme ho, že to spôsobuje ten omamný horský vzduch.

EVA KMEŤOVÁ (Bratislava)

vľavo: Štart Flóry Slovenska – pracovné stretnutie botanikov; Smolenice 1954 (zľava: V. Osvačilová, J. Dostál, J. Moravec, J. Klika, J. Májovský, ?, K. Rošetková (Zahradníková), M. Součková, D. Magic, J. M. Novacký, J. Šmarda, V. Pospíšil, ?, A. Zlatník, A. Hlavaček, J. Michalko, E. Schidlay, dolu M. Ružička, V. Peciar, V. Bojňanský, J. Záborský; foto: archív BÚ SAV)

vpravo: Počas výskumu Veľkej Fatry (vrch Úplaz, 1954); zľava O. S. Grebenščikov, D. Suchá (Brillová), K. Rošetková (Zahradníková), foto: archív BÚ SAV)

vľavo: Pátranie po výskyte *Galium saxatile*; Morské oko v poľských Tatrách, 1979 (exkurziu sprostredkovala dr. H. Piękoš); (zľava K. Zahradníková, H. Šipošová, H. Piękoš (Mirkowa), foto: E. Máúš, archív BÚ SAV)

vpravo: Víťanie Flóry Slovenska V/4 – tento zväzok bol posledný, na ktorom spolupracovala ako autorka; Bratislava, 2002; (zľava K. Goliašová, editorka, K. Zahradníková, spoluautorka, I. Jarolímek, riaditeľ BÚ SAV, v pozadí M. Drličková, redaktorka vydavateľstva, V. Feráková a K. Bacigálová; foto: H. Šipošová, archív BÚ SAV)

vľavo: Momentka zo 7. zjazdu SBS v Slovenskom raji (ekurzia na kosene lúky); Hrabušice, 1999; (zľava O. Ťavoda, L. Zachar, K. Zahradníková, H. Šípošová, E. Michalková, L. Dzubinová, K. Goliašová, M. Zaliberová, M. Peniašteková; foto: archív SBS)

vpravo: Návšteva prof. F. Ehrendorfera na BÚ SAV; Bratislava 1987; (zľava: H. Šípošová, K. Marhold, E. Kmeťová, K. Zahradníková, E. Ehrendorferová, F. Ehrendorfer, L. Bertová, foto: E. Máťuš, archív BÚ SAV)

Nepohoda i pohoda v teréne; (vľavo K. Rošetská (Zahradníková), D. Suchá (Brillová) vo Veľkej Fatre; vpravo zľava K. Zahradníková, J. Májovský, E. Kmeťová v Malých Karpatoch, foto: archív BÚ SAV)

Milá návšteva – dcéra inž. O. Grebenščikova u dr. Zahradníkovvej; Bratislava, 2008; (zľava Mária O. Gorelova s manželom Vladimírom a K. Zahradníková, foto: H. Šípošová, archív SBS)